

van meer
en.
de oppo-
confessie
aardij niet
le van de
oor dr K.
der V. U.

moet ik en-
ste plaats
en, en met
d, nimmer
misch-we-
is bij de
K. S.) van
geest gefor-
meeljk uit-
ademeljk,
agen, zich
chappelijke
den opge-
(de stich-
Wanneer
zeker in
verwach-
handeling,
maar een
g der om-
opgeweld,
a defendre

te lid van
alarmkreet"
een acade-
kunnen de
ers daarin
aar bewust
elijdt.
ons verder,
en. Welnu,

gehouden
vaaruit dit
voor een
beheerscht,
oet vallen,
that, maar
elt in den
e opsteller
eet geput.
ferent ver-
hijnen weer

tte op het
n schrijver
m kan, zoo
vaarin men
en inhoud
de formule
verklaren
opmerking
ik dat prof.
is n.l. aan-
gen die
al kan men
; zóó blijkt
Dijk in be-
riformiteit.
doeling van
merkt over
vader van
steeds over

tijd waarin
re gedaante
ikken, maar
ulvin in zijn
ng (48).
e Brès, den

at De Brès
eten aange-
had moeten
had de op-
ans geleefd
kende. Wij
de Confessie
aaruit zij is
ering in die

rmulee-
de confessie
r naast ook
natische
andere) va-
le confessie
de absolute
ar deze
ven (hier
dr A. Kuy-
gaapt (!)
vertui-
h later on-
en (!) ge-
sta ten deele

7 en 30, want
a referaat van
te over de ge-
brengt tot de
ect niet gelijk

met die uitspraak vereenigen. Slechts ten deele. Maar dan toch werkelijk ten deele. Hij geeft dr Kuyper toe, dat de Reformatoren de eenheid der kerk zeer sterk op den voorgrond gesteld hebben, wat dan ook inderdaad sonneklar is; hij spreekt als zijn oordeel uit, dat zij „te weinig rekenen met de mogelijkheid van twee instituten naast elkaar“.

Dat is dus linea recta critiek op het wetenschappelijk „dogmatisch inzicht“ van de (geestelijke) vaders der confessie, een inzicht, dat de formuleering der confessie zijns inziens mede hielp bepalen. Toch heeft prof. Dijk vrede met de onveranderde confessie. Hij leest haar dus tot op den huldigen dag, haar „uitleggende“ en „verstaande“ op zoodanige wijze, dat hij, met behoud van eigen dogmatische opvatting, de „eenigheid“ kan bewaren met de vaders der confessie, die weer hún opvatting hadden, de hunne, waarop dr Dijk in 1920 critiek oefende en die hij op een bepaald punt onbevredigend noemde.

En zoo kan dr Dijk de confessie blijven onderteekenen en berusten in het synodaal besluit, ze toch maar onveranderd te laten.

Struks wordt bij het „verstaan“ en „uitleggen“ der confessie het wetenschappelijk inzicht van haar vaders wel een heel eind op den achtergrond gedrongen, als het bij dr Dijk heet:

Iets anders is het of er niet verschil is van inzicht (het woord kloof is m.i. te sterk) tusschen de Gereformeerden van toen en nu, en dan moet worden toegegeven, dat door de toenemende splitsing de gedachten zich gewijzigd hebben. Maar is dit zoo bevredigend? Waren de omstandigheden toen niet gansch anders dan in onzen tijd? Stond men toen niet tegenover een tamelijk ongedeelde Gereformeerde Kerk, en was de eenheid onder de Hervormden niet veel sterker? Wie met deze historische factoren geen rekening houdt, loopt gevaar, de Belijdenis geweld aan te doen, en wanneer wij ons de kerkelijke wereld van toen indenken, moeten we toestemmen, dat zij zich moeilijk anders kon uitdrukken. Zij kende de pluriformiteit niet zooals wij die kennen. Maar daarover loopt de quaestie in dit geding niet. Het is niet de vraag, of de veelvormigheid der Kerk door de Reformatoren met zooveel woorden geleerd wordt, en in de Confessie is opgenomen, maar of zij door hen veroordeeld, en door de Belijdenis uitgesloten wordt. En op die vraag moet m.i. ontkennend worden geantwoord. Ook hierin is de Confessie de la Foy van Guido de Brès niet in strijd met de Heilige Schrift, en indien ze dit was, zou dr A. Kuyper zeker niet gearzeld hebben tegen haar een ernstig gravamen in te brengen.

Wie kan met name uit deze laatste woorden iets anders lezen dan dit:

a) indien de woorden der confessie niet in strijd met de Schrift zijn,

b) en dr Kuyper's inzicht niet tegen deze woorden indruishte,

c) dan mag hij wel zich overtuigd houden, dat zijn dogmatisch inzicht afwijkt van dat van de vaders der Confessie,

d) en ook daarvan, dat de letter der Confessie oorspronkelijk meer aan dat inzicht der vaders, dan aan het zijne n i t d r u k k i n g bedoelde te geven,

e) maar dan behoeft men geen alarmkreeten te slaan;

f) noch van dr Kuyper, gaat men zich even plaatsen op zijn standpunt, dit te verlangen;

g) want dan kan hij ook bij andere lezing, verklaring en uitlegging der belijdenis dan de reformatoren deden, in de formuleering zelve hen vinden, en met hen alzóó zijn „eenigheid“ hebben.

Ik zou wel eens willen weten, of nu prof. Waterink (benevens „De Heraut“) over deze in 1920 voorgedragen opinie van dr Dijk te spreken is, ja dan neen. Zij kunnen deze vraag m.i. niet laten rusten, na deze „alarmkreet“.

Zeggen zij: neen, dan zou het goed zijn, dit zeer duidelijk uit te spreken. Niet om prof. Dijk te critiseren, doch om allen schijn van wel alarm roepen tegen een „nieuwe richting“ van 1936, en niet tegen een apologet van dr Kuyper in 1920 te vermijden. Allen schijnt tevens, alsof, wat immers niemand van de broeders gelooven wil, het alarm roepen een gelegenheids-act is, hetzij in eersten, hetzij in tweeden aanleg.

Zeggen zij: ja, dan begrijp ik niet, hoe men sinds 1920 vrede hebben kan met de manier, waarop alle aanhangers der pluriformiteitsleer van dr A. Kuyper de confessie „verklaren“ en „uitleggen“, én dan tevens een alarmkreet kan slaan, zoodra in 1939 iemand, wiens wetenschappelijke denkbeelden men blijkbaar niet deelt, in andere woorden nog eens het zelfde zegt, als dr Dijk in 1920 ten gunste van dr Kuyper opmerkte.

„De confessie“, zoo merkte dr Dijk (54) ten overvloede nogmaals op, „bedoelt niet strenge dogmatische begripsbepalingen te geven“.

Als dit waar is — en het is in veel gevallen — waar — dan is in die gevallen, waarin de zooveel geciteerde uitspraak van toepassing is, opzettelijk door den één in de formuleering ruimte gelaten voor den ander, die er anders over denkt. In al zulke gevallen heeft men niet slechts het recht, doch zelfs den plicht, zich in verklaring en exegese der confessie vrij te maken van het dogmatisch inzicht van dezen of genen tijdgenoot, of zelfs mede-

2) Een gekozen formule wil soms opzettelijk ruimte laten voor meer dan één gevoelen. Een andere keer wil zij uitdrukkelijk valsche opinies bestrijden en afsnijden. Men generaliseert dus niet.

redactor der confessie. Als ik een formule kies, waarin mijn opponent zich ook vinden kan, dan behouden we ons gevoelen, elk voor zich, en hebben toch een formule-van-eenigheid. En dan moet niemand daarna dezen vrede verstoren, ook niet in alarmkreeten, door de gekozen formule te willen lezen naar de opvatting hetzij van mijn opponent hetzij van mij. Hij behoort haar alsdan te lezen in het licht van onze gemeenschappelijke en duidelijke bedoeling, om ruimte voor elkaar te laten, of, om alleen te zeggen, wat de kerk sticht, zonder dat wij op een wetenschappelijke kwestie nader in willen gaan.

Slechts dan roep men alarm.

a) indien men meent, dat zulke gevallen in de confessie niet voorkomen (maar prof. Waterink zal wel evenmin als ik van die opinie zijn); of

b) indien men overtuigd is, dat een nieuwe opvatting in botsing komt met een confessionele uitspraak, die niet ruimte wil laten, doch af wilde snijden wat zakelijk door vroegere of door huidige meningen wordt geponeerd; of

c) indien men oordeelt, dat de formule te ruim was (en dus ja en neen verbindt), of,

d) indien men oordeelt, dat ze te eng is (en dus afsnijdt wat God de kerk niet beveelt af te snijden).

In de gevallen a) en b) roep men dan alarm tegen zijn broeders, die nieuwere meningen voordragen; in de gevallen c) en d) tegen de confessie (door indiening van een gravamen n.l.).

In andere gevallen evenwel danke men voor de genade, dat ook in eenheids-formules broeders, hoewel zakelijk divergeerende, kunnen samenwonen. In die gevallen, waarin zij dat wettig doen, verstoot men den vrede, dien de vaders sloten, niet ten aanzien van de zonen.

Voor al niet, wanneer men zelf geruimen tijd heeft geprofitteerd van deze verdragsaamheid, zooals van prof. Waterink ongetwijfeld gold en nog geldt.

Hiermee kom ik op het puntje, dat ik in den aanvang reeds vooropstelde.

Ik zal dat puntje maar bewaren tot de volgende week. Maar ik wil dit artikel niet eindigen zonder het volgende te verklaren.

Er zijn onder ons den laatste tijd verschillende anthropologische theorieën (theorieën met betrekking tot de leer omtrent den mensch) voorgedragen.

Er zijn theorieën van prof. Hepp.

Van dr Steen.

Van prof. Waterink.

Van prof. Vollenhoven-Dooyeweerd.

Van den heer Janse.

Van nog veel anderen: prof. dr H. Bavinck, prof. dr J. H. Bavinck, dr Kuipers b.v..

Al die theorieën zijn, soms in belangrijke punten, van elkander verschillend. Voor die alle wordt om beurten in de kerken ingang gezocht. Prof. Waterink heeft nog altijd boekjes in omloop, die niet teruggenomen zijn, al is de schrijver ook beschuldigd van Apollinarisme, en al heeft hij ook volgens prof. Hepp zijn standpunt gewijzigd. Prof. Hepp laat hier en daar zijn meening doorschmeren, en laat bij promoties zijn leerlingen, onder bronvermelding ook uit krantenartikelen van hem, bepaalde opvattingen in dissertaties verdergeven. Een enkele maal geeft een zijner leerlingen (onlangs citeerden we ds Pestman in een leidraad voor de jeugd) ze ook verder. Ook prof. Vollenhoven en de heer Janse spraken, evenals prof. Dooyeweerd, zich uit. Dr Kuipers wijzigde hier en daar een boek van prof. dr J. H. Bavinck. Prof. Hepp maakte zich los van dr H. Bavinck op bepaalde punten. En zoo kunnen we verder gaan. Het aantal anthropologische constructies is onder ons nog vrij groot en — divergeerend. De hoogleraren Vollenhoven-Dooyeweerd hebben zich dan ook niet opgeworpen als importeurs eener anthropologie, die voor de eerste maal zich losmaakte van sommige dogmatische inzichten der vaders van de confessie. Welneen; dat deden Bavinck's, prof. Hepp, dr Steen, en ook prof. Waterink.

En nu is één ding zeker:

indien deze auteurs — en ze moesten of allemaal, of geen van allen het recht daartoe krijgen — indien deze auteurs anno 1940 het willen, dan kunnen zij elk voor zich, met den dr Dijk van twintig jaar geleden, zeggen (mutatis mutandis):

Iets anders is het of er niet verschil is van inzicht (het woord kloof is m.i. te sterk) tusschen de Gereformeerden van toen en nu, en dan moet worden toegegeven, dat door verder gaande detaillistie de gedachten zich gewijzigd hebben. Maar is dit zoo bevredigend? Waren de (wetenschappelijke) omstandigheden toen niet gansch anders dan in onzen tijd? Stond men toen niet in een tamelijk ongedeelde wetenschappelijk front met de kinderen der scholastiek, en was de drang tot zelfstandige bestudeering der anthropologische problemen niet veel zwakker? Wie met deze historische factoren geen rekening houdt, loopt gevaar, de Belijdenis geweld aan te doen, en wanneer wij ons de kerkelijke theologische wereld van toen indenken, moeten we toestemmen, dat zij zich moeilijk anders kon uitdrukken. Zij kenden de anthropologische problemen niet zooals wij die kennen. Maar daarover loopt de quaestie in dit geding niet. Het is niet de vraag, of ons anthropologisch inzicht door de Reformatoren met zooveel woorden geleerd wordt, en in de confessie is opgenomen, maar of het door hen veroordeeld, en door de Belijdenis uitgesloten (Zie vervolg op blz. 126.)

Misbruik van het Verbond.

Het Derde Gebod houdt wel iets meer in, dan dat het ons het vloeken verbiedt en het bezigen van krachttermen ontraadt. Tot Zijn Volk dat NIET vloekt, komt de HEERE met Zijn bevel: GIJ... dat wil zeggen kerkgangers, belijdende leden, ouderlingen, dominee's, theologische professoren, innige kinderen, diep-ingeleiden enz... GIJ zult den Naam des HEEREN niet opheffen tot ijdelheid. Als wij in de Heilige Wet des HEEREN onzes Gods niet in de eerste plaats onze KERK-zonden, de zonden van ons christelijk leven zien, zouden wij beter doen de wetsprediking af te schaffen! Waarom zullen wij zoo scherpelijk de Tien Geboden prediken als een ieder in den spiegel der Wet het beeld van den ander ziet? Het Derde Gebod moet niet zoo behandeld worden dat wij ijlings den haan spannen om HET SCHOT VAN STEENWIJK (de ouderen kennen dit vers!) af te vuren op den vloekenden soldaat. Het wordt ons in des Heeren Naam verkondigd opdat WIJ beven zouden voor Zijn Aangezicht, opdat wij opgewekt zouden worden tot een teeder leven in het Verbond.

De HEERE heeft ons in Zijn Verbond zulk een rijken zegen geschonken! Op Zichzelf de Onkenbare, Zichzelf bekend en niemand nader, d'Onnoembare, Dien wij noemen moeten, heeft de HEERE Zich in liefde aan Zijn Volk doen kennen. Aan een hof moeten de graven en de excellenties wachten tot de koning het woord tot hen wil richten, dan spreken zij schuchter van: Uwe Majesteit! Maar het kleinste prinsje en prinsesse mag den koninklijken vader of moeder aanspreken met den naam der liefde. Zooals Beatrix haar vader in de rede viel met een opgetogen: Mamma, kerstboom! zoo mogen onze jonge kinderen hun gebedje opzenden: Lieve Heere... Wij mogen iemand niet bij den naam noemen tenzij hij ons daartoe het recht gaf, maar in het Verbond spreken wij den hoogen God aan als: Onze Vader, Onze HEERE.

God wil dat dit Zijn Liefde-Verbond heilig zal worden gehouden. Ons zingen en bidden, ons preeken en spreken, onze „christelijke“ vergaderingen en organisaties, zij moeten waarachtig christelijk zijn. Onze scholen waarachtig christelijke scholen, onze pers een christelijke pers. Want de Heere zal niet onschuldig houden... geen voorzitter, geen dominee, geen redacteur of directeur van een christelijk dagblad, geen onderwijzer, leeraar of professor... die Zijn Naam ijdelijk gebruikt.

Zeker, de HEERE zal niet onschuldig houden de slimmerds, die om dit gebod niet te overtreden, van het avondmaal wegblijven, geen ouderling willen worden, het gebed van het publieke erf willen geweerd zien. Immers juist gebod Drie is het gebod, dat ons de theologie, GEbiedt, de christelijke wetenschap, de radio, de staatkunde. Het is het gebod van het gebed! Het is het bevel tot Zending en Evangelisatie, het Gebod van de Heilige Propaganda.

Het terrein van het Verbond Gods wordt in de verklaring naar den catechismus breed getrokken. Immers achter het speciale vraagstuk van den eed, ligt de beteekenis van het Verbond Gods voor heel het leven. Zal men ook godzaliglijk bij den Naam Gods staatkunde drijven, wetenschap beoefenen, zieken verplegen, patroons- en werkliedenorganisaties oprichten, een radio met den Bijbel (d.i. met den Naam Gods) hebben? Ja het, want al zulks is in Gods Woord gegrond en van de heiligen in alle eeuwen recht gebruikt geweest. Heel het leven moet onder het regiment Gods worden teruggebracht, daartoe moet de Naam Gods, d.i. de goddelijke Waarheid, worden gekend en doorgedacht.

Hoe breder het terrein wordt, des te grooter het gevaar van misbruik optreedt. Daarom moet met biddende en leedere zorg gewaakt worden dat het christelijk onderwijs waarlijk christelijk zij, de christelijke pers haar naam met recht moge voeren en christelijke organisaties een waarlijk christelijk karakter dragen. Want de HEERE zal niet onschuldig houden, die Zijn Naam als een phrase, tot een ornament gebruikt. Hij zal Zijn zegen onttrekken aan een kerkelijk, aan een christelijk leven, waarin Hij niet in waarheid de eere ontvangt die Hem toekomt.

Dit is een gebod om bij te beven! Want wij meenen niets voor honderd procent. Dies hebben wij ons den HEERE eigenlijk voorgesteld als Iemand, Die Zijn woorden ook niet voor honderd procent meent. Zijn beloften niet... het geldt bij velen als ernst de beloften des Heeren niet te vertrouwen. Tegelijk als het goud der beloften zijn glans voor ons verliest, verliest de bedreiging voor ons haar klem. O, daar is een doopen (de HEERE vergeve het ons!) dat niet anders is dan een ijdelijk opheffen van den Naam des

Heeren. Wij kunnen van heel het Verbondsleven, van het Kerk-leven, het leven in een schijn-wereld maken. Zie Gij hebt lust tot waarheid in 't gemeen, maar ik ben der ijdelheid onderworpen. Doch het arm en ellendig volk, dat bevend vlucht tot den Naam des Heeren als in een Sterken Toren, dat pleit: schoon onze zonden tegen ons geluigen: doe het OM UWS NAAMS WIL, want Gij, HEERE, zijt de WAARACHTIGE, het zal niet beschaamd worden. Want gelijk de hemelen hooger zijn dan de aarde, is Gods Verbondstrouw hooger dan onze ontrouw. HEERE is Zijn Naam!

N. B.

wordt. En op die vraag moet m.i. ontkennend worden geantwoord. Ook hierin is de Confession de la Foy van Guido de Brès niet in strijd met de Heilige Schrift, en indien ze dit was, zou ondergeteekende, d.w.z. prof. Hepp, of dr. Steen, of dr. Vollenhoven, of dr. Dooyeweerd, of dr. Waterink, of dr. H. Bavinck, of dr. J. H. Bavinck, of dr. A. Kuipers, of A. Janse, of nog een ander, zeker niet gearzeld hebben, tegen haar een ernstig gravamen in te brengen.

Het referaat van dr. Dijk kwam uit den kring der Vrije Universiteit (wetenschappelijke samenkomst).

De alarmkreet van prof. Waterink, overgenomen onder dankbetuiging door „De Heraut“, komt weer uit den kring der Vrije Universiteit.

En nu één van beide:

De lijn-dr Dijk van 1920, is goed geweest, of niet goed geweest.

Was ze goed, dan slakte men geen alarmkreten, tenzij men aantoonen kan, dat een bepaalde anthropologische constructie strijdt met de duidelijke bedoeling der confessie. Men zal dan vooraf moeten aantoonen, dat deze werkelijk bedoeld heeft, een wetenschappelijk-overwogen geloofsuitspraak te doen over het (alsdan precies geformuleerde) anthropologisch probleem, dat bij één der bovengenoemde auteurs aan de orde is. Men kan in dat geval wel een jaar of wat studeeren, en komt zeker niet klaar vóór de Finnen.

Er zijn dan heel wat problemen aan de orde. De verhouding ziel-lichaam. De verhouding natuur-ik. De verhouding ziel-geest. De verhouding natuur-persoon. De verhouding persoon-ik. De betekenis van persoon, natuur, ik, ziel, geest. Enz. Enz. En niet zou onbillijk zijn den één wel, den ander niet te „behandelen“. Eerlijk duurt het langst.

Is daarentegen de problemstelling van den dr. Dijk van 1920 niet juist geweest, en heeft hij dr. A. Kuiper ten onrechte op het punt van de exegese der confessie inzake de kerk het recht toegekend, zijn nieuwere opinie met haar te verbinden, waarom slaakt men dan in 1940 alarmkreten tegen wie het recht voor zich op-eischen, dat aan dr. Kuiper door dr. Dijk werd toegekend?

Tenzij men mij bewijst, dat de gevallen volkomen ongelijk zijn, wat ik, zoolang men het niet afdoende bewijst, geen moment geloof, moet ik alsdan verklaren: hier klopt iets niet.

In elk geval zou ik de vraag willen stellen: indien men meent, dat dr. Dijk in 1920 geen goede lijn trok, toen hij de eenige resterende kwestie noemde, of de inzichten van dr. Kuiper door de confessie werden uitgesloten, wil men dan mij helpen, indien ik er in slagen mocht, aan te toonen, dat artikel 27 der confessie naar eigen bedoeling en naar het dogmatisch inzicht der reformatoren een anderen kant uitgaat dan de pluriformiteitstheorie van dr. A. Kuiper?

Want met twee maten zal niemand opzettelijk willen meten.

Het zou mij verheugen, indien op deze vraag een duidelijk antwoord kwam.

Volgende week dan nog iets over prof. Waterink's terminologie, gemeten aan de dogmatische inzichten van de opstellers der belijdenis. K. S.

Is volgens de vaders der belijdenis Rome een kerk?

Dr. A. M. Boefinga verklaart in „Parlensch Kerkblad“, dat veien met hem blij zullen zijn, dat de pluriformiteit weer ter tafel gekomen is, wijl immers „onze belijdenis van de kerk het waard is“, en er over deze kwestie volkomen helderheid moet komen.

Op gelukkige wijze heeft hij, teneinde daaraan mee te werken, in zijn orgaan naast elkaar geplaatst het „hoor“ en „wederhoor“. Het eene een uittaling van prof. Dijk, het andere eene van mij.

In het van prof. Dijk aangehaalde stuk wordt opgemerkt, dat Calvin, wiens oordeel ook naar mijn meening voor het verstaan der belijdenis veel waarde heeft, zelfs aan de roomsche kerk den naam kerk niet heeft ontzegd. We lezen:

„Nimmer heeft Calvin aan de roomsche kerk den naam kerk en het praedicaat christelijk ontzegd.“

Behalve Calvin vraagt ook Guido de Brès onze aandacht. Hij is, zooals men weet, de opsteller der Nederlandsche geloofsbekentenis. Prof. Dijk merkt in zijn referaat „Buiten de kerk geen zaligheid“ op, dat de confessie in art. 28 zich scherp uitdrukt, „maar“, zoo lezen we (57)

„Hier mag niet vergeten worden, dat hij zich in dit artikel speciaal richt tegen de Anabaptisten, en tegenover hen wijst de Nederlandsche Geloofsbekentenis op de groote betekenis der zichtbare kerk, gelijk ook Calvin heeft gedaan, die haar mater fidelium (moeder der geloovigen, K. S.) noemde, en evenzeer den eisch stelde, dat de geloovigen zich bij haar hebben te voegen. En stel nu, dat De Brès bij dit laatste reeds de Gerefor-

meerde Kerk op het oog heeft gehad, wat in dit artikel niet ligt uitgedrukt, dan gaat hij toch in geen enkel opzicht te ver, wanneer hij den eisch stelt, dat de geloovigen zich bij haar te voegen hebben. Wanneer wij in het instituut, dat God ons schonk, de meest zuivere openbaring zien van het lichaam van Christus, zijn we niet ongeestelijk-exclusief, als we de pretentie voeren, dat ieder, die Christus als Koning erkent, zich bij dat instituut moet aansluiten. De pluriformiteit mag de betekenis van het instituut niet op zij dringen, en wij sluiten daarmee nog niemand van de zaligheid uit.“

✱

Wat nu De Brès betreft, het is uit diens eigen geschriften wel gebleken, dat hij den naam kerk ontzegt aan de Wederdoopers. Hij spreekt in zijn zeer interessante en uiterst leerzame geschrift „De Wortel, den Oorsprong ende het Fundament der Wederdoopers“ (La Racine, source & fondement des Anabaptistes, 1575, de nederl. vertaling in 1589) de Wederdoopers aldus aan:

„Boven desen, so segt my doch eens, ghy goede lieden, die daer voorgaet ende segt dat uwen roep oprecht ende Wettelyken is, door wien zijn uwe Dienaers beroepen ende gesonden? zijn sy niet van uwer Gemeente beroepen? Ende onze Dienaers, door wien ende van wien meynt ghy datse ghesonden zijn, naedemaal ghy haren roep also versmaet ende versaekt? Ghy weet immers wel, dat sy in haer Ampt ende bedieninghe ghe-roepen zijn door de stemme ende ghemeyne bewillinge der geheelder Ghemeynte: ende naer Vasten, Bidden, ende aenroepinghe des Goddelichen Naems, volghende de Apostolische instellinghe aenghenomen, ende in haren roep, door oplegginghe der handen, bevestight zijn. Wat reden hebt ghy dan om te seggen, dat ue Predicanten van Godt geroepen, ende de onsen van der werelt ende van der Menschen beroepen zijn? Wij hebben doch alreede beween, dat uwe Ghemeynte de waerachtige Kerke niet en is: hoe sal dan de be-roepinghe van uwen Dienaren oprecht ende van Godt wesen, welke (segge ick) van onheylige Menschen, lae van verloochenende Christenen be-roepen zijn?“ folio 41 A.

Het citaat is sprekend, want het ontzegt den naam „ware kerk“ aan de Wederdoopers, legt de vraag van de wettheid der ambten voor de conscriptie, en laat zoo zien, dat het niet uit de in een bepaald instituut aanwezige kracht van vroomheid, doch uit de trouw van den ambtdienst (met name der prediking) de kerk zich legitimeeren moet. Uitvoerig heeft De Brès, fol. 37a-38b aangevoerd, dat de wederdoopers op den naam kerk geen aanspraak konden maken. Reden? Dat zij de apostolische leer niet wilden aannemen. „Hierom so bidde ick u, dat ghy doch eens wilt ophouden van lieghen, seggende, dat ghy de waerachtige Ghemeynte Christi zijt. Want soude sulcx waer ende alsoo wesen, soo moest men van den tijden Christi af tot nu toe, altydt Wederdoopers gevonden hebben“ (38a).

Hoe in dit gedachtenraam de Brès over de gereformeerden denkt is gauw te verstaan. Het doet zich ook duidelijk lezen (38a):

Want aengaende ons, wy sullen wel haest ende lichtelick bewijzen connen, dat sichten den tijt der Apostelen tot nu toe de kercke oft ghemeynte altyts geweest zy, die ons geloove ende Godsdiens gehadt ende ghehouden heeft.

Even verder lezen we:

Gaet henen dan ende roemt u noch de kercke Christi te zijne: ghy siet doch openlijken wel het contrarie. Voorts, wat is daer ter weert dat eenichsins dienen mochte om onse leere te verduyseren, ende te bewijzen dat wy de oprochte Gemeente Christi niet en zijn, hetwelck ghy niet en voortgebracht hebt? Ende alle u voornemen en streckt nergens toe dan de Ghemeynte Jezu Christi te scheyden, ende de Godtzalige vergaderinge te verstroyen. Hiermede zijt ghy gelijk den Jerobeam, die een nieuwe Godsdiens ende een Kereke nae zijn goetduncken ende meynlinge oprechtte, om daer door het Volk van der waerachtigher Kercken, welke binnen Jerusalem was, af te scheyden ende te verleyden.

Dat de Brès hier de gereformeerde kerk als de ware aandient, is niet langer twijfelachtig. Later zal hij aantoonen, hoe ook na de scheuring van de 12 stammen in het 10 stammen rijk veel goeds is overgebleven, hoe onder het diepe verval toch de sacramenten hun kracht behielden, wijl God Zijn belofte niet introk en dus een tweede besnijdenis (als equivalent van een tweeden doop) voor de bekommerde geloovigen niet noodig, ja verkeerd was. Ten aanzien van den doop, die onder Rome geschied is geldt hetzelfde. Anders evenwel staat het reeds met het avondmaal, binnen Rome bediend. En wat de vergadering betreft, die onder het pausdom geschiedt, die heet herhaaldelijk vergadering van den Antichrist.

Wat Calvin betreft, men heeft ook van hem vaak soortgelijke uittalingen naar voren gebracht als we met betrekking tot den onder Rome bedienden doop zooeven bij Guido de Brès tegenkwamen. Maar het is niet juist op dien grond te concludeeren, dat Calvin nooit den naam van kerk aan Rome ontzegd heeft. Dat heeft Calvin wel gedaan. In „De Heraut“ is in de dagen van het gravamen-Buizer erop

1) Nous avons desia prouvé que vostre eglise n'est pas la vraye Eglise: comment sera donc la vocation de vos ministres legitime & de Dieu, qui sont appellez par des hommes Apostats? pag. 71.

gewezen dat Calvin in een brief aan Lelio Sozzini over de onder Rome nog aanwezige „sporen“ der kerk zoo waardeerend geschreven heeft. Het is volkomen juist. Maar die brief aan Sozzini is een argumentatie vóór de bewering dat Calvin Rome den naam van kerk niet ontnemen wil. Het is net andersom: Calvin maakt Sozzini op die manier duidelijk, hoe hij het bedoelt, in welken zin het op te vatten is, als hij den naam kerk aan Rome ontzegt. Op de plaats waar ik thans schrijf heb ik de bron niet bij de hand, doch ik ben op aanvraag bereid ze te noemen. Ze is trouwens gemakkelijk te vinden. Men sla in het Corpus Reformatorum maar de correspondentie van Calvin na, de brieven zijn genummerd, de lijst der geadresseerden is alphabetisch te raadplegen. Getroust men zich die kleine moeite, dan zal men dra hebben gezien, dat de door „De Heraut“ geciteerde brief aan Sozzini een tweede, een vervolg-brief was. De eerste, daaraan voorafgaande, zegt letterlijk, dat Calvin Rome den naam van kerk ontzegt (detrahimus). Alleen maar, hij doet dat zóó en zóó, op die endie manier, b.v. met weigering van den herdoop etc. Op die details, die nadere bepalingen van die weigering van den kerk-naam is dan blijkbaar Sozzini teruggekomen, en daarop heeft Calvin dan weer geantwoord in den zooeven gereleveerden vervolgbrief. Maar al wat daar in staat, is een nadere concretisering en verduidelijking van de hoofdzak, en van de hoofdstelling: dat n.l. de naam van kerk aan Rome wordt ontzegt.

Wie er voor opkomt, dat men de belijdenis zal uitleggen en verstaan in den klassieken zin (zie wat we elders in dit nummer schrijven), dient met deze dingen wel te rekenen.

Inderdaad, ds. Boefinga: de belijdenis is het waard, dat we op een en ander zorgvuldig letten. Dat kan best gebeuren zonder animositeit. Het is ons samen toch er om te doen, de belijdenis der vaders eerlijk te lezen en te bewaren.

K. S.

Paleisrevoluties.

Wat is een paleisrevolutie? Volgens den grooten Brockhaus een „Bezeichnung für den Sturz eines Herrschers durch eine Verschwörung an seinem Hofe. In der abendland. Geschichte bietet Russland die häufigen Beispiele einer P. (Sturz der Regenten Anna Leopoldowna 1741, des Kaisers Peter III, 1762, des Kaisers Paul I. 1801.“ Een paleisrevolutie is hier gevolg van samenzwering.

Volgens Meyers Lexikon is een paleisrevolutie „der Sturz eines Herrschers, der sich ohne Erhebung der Massen im Innern des Palastes durch eine Intrigue vollzieht“. Hier is een paleisrevolutie dus een gevolg van intrigues.

Volgens Winkler Prins behoort tot het wezen van de omwenteling een verandering in den staatsvorm, niet alleen een verandering van regerende personen, en daarom is een z.g. paleisrevolutie eigenlijk geen omwenteling.“

Tot zoover deze overschrijfwijheid.

Prof. Dijk heeft — helder is het mij nog niet — eerst bij zijn inauguratie, en nu ook verleden week in een Standaard-artikel, gewijd aan dr. B. Wielenga, een enkel woord gesproken over de geschiedenis van ons blad. Den laatste keer gebruikte hij het woord paleisrevolutie. Het zou langs den weg van paleisrevoluties gekomen zijn tot den huidige stand van zaken.

Zou prof. Dijk zijn bedoeling willen verduidelijken? Ik ben op dit punt nog al teergevoelig. Ik ken geen enkele geslaagde poging tot verandering van ons blad wat de personen betreft, die ook maar in 't minst op samenzwering of intrigue lijkt. Ook is de „staatsvorm“ niet veranderd; die is juist bewaard. Ik zou dus met een woord van opheldering zeer verblijd zijn, want ik geloof, dat, als ik het gehezigde woord serieus opvat, het in hooge mate onrechtvaardig is. Bovendien staat prof. Dijk reeds jaren lang buiten de historie van ons blad; hij kent de feiten dus niet, tenzij hij betrouwbare informaties ontving. Maar die zullen zeker anders doen spreken.

K. S.

Soembaneesche moraal: felt is norm.

Een van onze zendingsarbeiders vertelde op een zondagsavond een voorbeeld van de groote moeite, die men had om de bevolking op te voeden tot een christelijk leven, aangezien allerlei oudheidensche gewoonten zoo ontzaglijk diep zaten geworteld in het volksbesef.

Het idee van zonde was zoo heel anders, dan het evangelie dat leerde en daardoor ontstonden misverstanden en moeilijkheden.

Als b.v. een Soembanees een paard had gestolen, was dit alleen diefstal, wanneer dat ontdekt werd. Wist men het echter zoo handig aan te leggen, dat men niet werd gesnapt, dan kon het geweten gerust zijn; de zegen des hemels rustte BLIKBAAR op deze onderneming.

Werd men daarentegen betrapt of het kwam op een andere manier uit, dan was dat de vingerwijzing van boven. Dan had het blijkbaar niet gemogen. En pas dan was er sprake van zonde.

Ontzettend moeilijk om die gewoonten op te voeden! Om aan deze bevolking het begrip zonde bij te brengen.

Men leeft natuurlijk in de gedachte, dat de goden rechtvaardig zijn, en dat ze zonde straffen. Straffen ze niet, wel, dan is er blijkbaar ook geen sprake van overtreden. Dan vinden ze het blijkbaar goed.

We glimlachen eens op zoo'n zondingsavond om die Soembaneesche paardendieven met hun gerust geweten,

..... me
dergelij
Men be
zekerd
Met v
rustig o
heeft d
die met
Dat is
raal. Fe
Op des
op Gods
verkoch
dat hier
waren,
Daarvo
Toen
gerukt,
„christe
heeft to
raties, l
politie
zienighe
En hij
alles.
Maar
nken.
Allee
Woord
En w
met ver
heids-
neesche
De zel
in onze
Toen
kwam,
verzet,
Lukt da
geweld
Finland
Men l
sche cul
Maar
paarder
Niet
Niet
Dit v
dan hel
Daem
dood gh
de leven
Feit
elk gebi

Kwak
Er is
niet zo
gebied
drogen
gestie g
De be
zijn loo
lyk geb
Hij he
niet we
Deze ge
nen in
nemen,
niet is
We z
voor ee
menu
hebben
der gesl
Want
mensch
bepeler
Dat he
men te
En de l
sultaten
Men
hebben
een my
oceaan
vloed v
dat alle
gediend
Zoo n
Desne
aan he
Tensl
weest e
Niet
dingen.
Midsa
door m
gereerei
Nu, h
stekend
Men
wordt g
Hoe
meer r
loop.
Een
Alme
Schilde
naar at